

«Өзүн өзү таанып билүү» мектеп предметинин концепциясы

Биз азыр жаңы доордо жашап жатабыз. Көп нерселер биз үчүн али белгисиз экенин да байкабай калдык. Мындай шарттан кантип чыгуу керек? Бул шартта биз жана биздин балдар үчүн кайсы багыт жана баалуулуктар маанилүүрөөк. Кандай багыт менен кетсек болот. Алдыда бизди эмнелер күтүп турат. Мына ушул жана башка маселелер балдарды окутууда, тарбиялоодо абдан маанилүү болуп эсептелет. Алар ушундай татаал, белгисиз жана туруктуулук болбогон заманда жашоого туура келет. Алардын туура мамилесинен, туура кыймыл-аракетинен өздөрүнүн жеке бейпилдиги жана ийгиликтери гана эмес, жалпы адамзаттын тагдыры, баарыбыздын, жалпыбыздын үйүбүз - Жер-Эненин тагдыры көз каранды. Мындай шартта биз балдарыбызды азыркы жана болочок жашоодо өздөрүнүн ордун туура табуу милдеттерин сезе билүүгө жана инновациялык дүйнөдөгү ар биринин миссиясын билүүгө даярдоо керек. Мындан 3000 жыл мурда Дельфадагы Аполлондун храмынын маңдайында «Өзүңдү таанып жүр» деген сөз чегилип жазылган эле. Аны окуган адамдар муну туура кабыл алуу менен, демек, жакшы жашайм десең биринчи өзүңдөн баштоо керек деп түшүнүшкөн. Азыркы кездеги мектеп билим берүүсү боюнча программа жана стандарттын мазмуну бул талаптарга жооп бербейт. Алар негизинен, балдарга багытталбастан, предметти жана сырткы чөйрөнү таанууга ылайыкталган. Мына ушундан улам «Өзүн өзү таанып билүү» предметин милдеттүү түрдө киргизүү зарылчылыгы келип чыгат.

Бул предметтин максаты - Өзүн личность катары таанып-билүү үчүн Мен деген образды калыптандыруу, ал аркылуу ар бир адамдын дүйнөдөгү өзүнүн ордун сезе билүүгө, андан тышкары жөндөмдүүлүгүн жана мүмкүнчүлүгүн сезе билүүгө андан тышкары жөндөмдүүлүгүн жана мүмкүнчүлүктөрүн сезе билүүгө, өзүн керексиз сезбөөгө жана бул жашоонун активдүү субъектиси болууга үйрөтүү.

«Өзүн өзү таанып билүү» предмети биздин оюбузча төмөнкүдөй логикалык катар менен түзүлүүсү керек:

1-бөлүм. «Мен киммин, өзүн таануу, муктаждыктарын жана каалоолорун аныктай билүү»

2-бөлүм «Алдыга максат коё билүү жана ага жетүү»

3-бөлүм «Күнүмдүк жашоо-тиричиликтин структурасы»

4-бөлүм «Өзүңдөгү жөндөмдүүлүктөрдү ача бил»

5-бөлүм «Багыт издөө. Багытка жетүү үчүн күрөш. Өз багытыңды кантип табуу керек?»

6-бөлүм «Айлана чөйрө менен кызматташа билүү»

7-бөлүм. «Менин колуман баары келет».

1-бөлүм. «Мен киммин, өзүн таануу, муктаждыктарын жана каалоолорун аныктай билүү»

Коомдо жана айлана-чөйрөдө өзүн көрө билүү өзгөчөлүгүн, кайталангыстыгын жана Мен деген образды түзө билүү. Кийинки убакта өспүрүмдөр арасында бул жашоодо Мен киммин деген суроо көп түйшөлтөт. Улам чоңойгон сайын балдар өздөрүн классташтарына салыштыруу менен өзүңдөгү мүмкүнчүлүктөрдү, каалоолорду жана өзгөчөлүктөрүн улам көбүрөөк биле баштайт. Чоңойгон сайын акырындык менен Мен-деген концепция пайда болот-өзү жөнүндөгү бардык түшүнүктөр калыптанат. Окуучу өзгөчөлөнүү жана өзүн айлана чөйрө менен салыштыруу аркылуу Мен-деген концепциянын негизинде өзүн-өзү «фильтрлейт», ал аркылуу өзүнүн социалдык жана айлана-чөйрөдөгү ордун аныктайт. Өзү жөнүндө билүү адамдын айлана чөйрөдө ордун табуусуна, баамдоосуна мүмкүнчүлүк түзөт, балдарда өзүнө өзү баа берүү калыптанат, анын негизинде өзүн-өзү баалай алат, бул өз кезегинде өзүн урматтоого жана чечим кабыл алууга мүмкүнчүлүк түзөт. Өзүн таануу жана мүмкүнчүлүктөрүн билүү адамдын алдыга реалдуу максат коюусуна шарт түзөт, мунун өзү адамда жаратылыш тарабынан тубаса берилген жөндөмдөрүнүн ачылышына жана ишке ашуусуна алып келет.

Экинчи бөлүм «Алдыга максат коё билүү жана ага жетүү»

Ар бир адам белгилүү бир миссия менен төрөлөт. Адам бул дүйнөгө кандайдыр бир максаттарды аткаруу үчүн жаралат жана аткаруусу керек. Адам жаштайынан жердеги жашоого эмне үчүн жаралганын, анын турмуштук орду жана умтулуусу жөнүндө ойлонушу керек. Тилекке каршы, көптөгөн адамдар бул жашоодо бардыгы сырткы чөйрөгө байланыштуу дегендей көз карашта. Көптөрү өздөрүнүн жашоосун башкарып туруучу процесс катары ой жүгүртүшпөйт. (элестетишпейт)

Турмушту бири-бири менен байланышкан окуялар сыяктуу эле кабылдашат. Балдарды дайыма алдына максат коюп жашоого үйрөтүү керек.

Бул, биринчиден, алардын турмуш жолунда кездешүүчү көптөгөн ар кандай багыт жана мүмкүнчүлүктөрүнөн чыгууда туура жол тандоосуна жардам берет.

Экинчиден, максат коё билүү - бул Сен эмнеге жана кандай нерселерге туура жетүү, ал үчүн кандай аракеттерди жасоо керек экендигин так көрсөтөт.

Үчүнчүдөн, коюлган маршруттук чекитке батыраак жетүүгө мүмкүнчүлүк түзөт, алдын ала максат коё билүү менен жашоо миссиясында ошону жетекчиликке алат. Ачык максат коё билүү балдардын түз багыт менен кетүүсүнө жардам берет. Ачык максат ишенимди пайда кылуу менен активдүү аракеттерди жасоого түрткү берет. Максат кое билүү адамды дайыма ошого жете билүүгө умтулууга аргасыз кылат. Ар бир акыл-эстүү адам алдын ала тигил же бул максатты кое билиши керек. Айрым адамдар коюлган максатына жетүү үчүн бардык идеяларын ишке ашырууга жумшайт жана жакшы ийгиликтерге жетишет. Башка бирөөлөрү өздөрүнүн идеялары менен капка салынган скарбдай болуп өздөрүн чектөө менен күнүмдүк турмушту өткөрө беришет. Көпчүлүгүбүз майда-барат турмуштук максаттар менен жашап чоң роль ойной албайбыз, күнүмдүк турмуштан ашып тобокелчиликтерге барбайбыз. Биз “башкалардай” ойлонуп, “башкалардай” жашап, “башкалардай” жүрүп, “башкалардай” жашасак болду деген принципке көнүп калганбыз. Ушундай жашасак кыйналбайбыз жана жанга жайлуу болот деп өзүбүздү көндүрүп койгонбуз. Майда ролдорду аткаруу менен биз жашообуз жүрүп турса болду дегендей көз карашка калыптанып калганбыз. Кийин гана жашообуз максатсыз жана пайдасыз өткөнүн түшүнүп калабыз. Ошондой болбос үчүн биз балдарга алдына максат коюп жана ага жетип жашоосу керек экендигин үйрөтүүбүз керек. Башкача айтканда, “жашоонун маңызы маңыздуу болушунда: анын артында эмне турат жана ал кандайча келет ал маанилүү эмес, эң негизгиси бирдиктүү максат гана индивиддин ойлонуп жашоосуна түрткү берет. Туура максат коё билүү гана жетиштүү эмес - дайыма алдыга улам татаал, бирок чечүүгө мүмкүн болгон максаттарга жетүү үчүн токтобой жылып отуруу керек. Ой максаттарды, кыялды реалдуу турмушка айландыра билүү керек. Чечкиндүүлүк болгондо гана максат ишке ашат”. (Багыт 325-б)”.

3-бөлүм. “Күндөлүк жашоонун структурасы”

Күнүмдүк жашоонун структурасы эмнелерден турарын дүйнө жүзүндөгү таанымал жана абройлуу психолог Михай Чиксентмихайинин сөзү менен айта турган болсок, жашоо төрөлгөн күндөн ал токтогонго чейин

биз эле жашайбыз, же өлөбүз, өз жашообузду өзүбүз бир агымга бурбасак, биздин жашоону башкалар өз кызыкчылыгына пайдаланат. Ошондуктан адам баласы деңизден келүүчү аба ырайын күтпөстөн, тескерисинче, жашоо илимин дайыма өз алдынча өздөштүрүп туруусу керек. Жашоо деген эмне? Бул суроого Михай Чиксентмихейи төмөнкүчө жооп берет: “Бул, демек-күнүмдүк жашоонун ырахаты, убакытты жана мүмкүнчүлүгүндү текке кетирбөө, ааламдын татаал структурасында өзүңдүн ролунду аткара билүү”. Жогоруда сөз кылгандай, жашоо үчүн биз күнүмдүк реалдуулукта келип чыгуучу талаптарды жана терс көрүнүштөрдү түшүнө билүү. XVIII кылымда эле А.Шопенгауэр мындай деген: «Адамдар өмүр бою каалоо-тилектердин айлампасынан чыга алышпайт. Алгач биз бир нерсени каалайбыз, анан аны аткарабыз, бир канча убакыт буга канааттанабыз, бирок ал бат эле кыжаалаттыкка айланып кетет, кайрадан биз “буга жетсем” дей беребиз, ушинтип биз каалообузга жетмейинче убара боло беребиз. Мындан чыгуунун бир гана жолу – ал дөңгөлөктөн чыгып кетүү өзүнүн тагдырын ким колуна ала алса гана ошол адам өз тагдырын өзү чече алат. Жашоо эч качан жалгыздап жүрбөйт. Ал жерде жашаганына, кандай маданиятты тутунганына карабастан жашоонун сапаты көп учурда курчап турган чөйрөсүнө, үй-бүлөсүнө байланыштуу.»

Үй-бүлө –бул алгачкы старттык аянтча, же негиз. Ал бекем болсо, сен чоң бийиктиктерге жетесиң. Биз төрөлгөндөн баштап эң алгач жана эң маанилүү жамаатка кошулабыз. Ошондуктан адамдын андан наркы жашоосу көп учурда анын туугандары менен кандай мамиле түзө алгандыгына да байланыштуу болот. Чынында акыркы мезгилдерде үй-бүлөлүк түйүн байланыштар начарлап кетти. Балдар үй-бүлөлүк турмуштан четтөө менен сырттан гана байкоочу болуп калышты. Адамдар ортосундагы бири бирин өлтүрүүгө караганда, өлтүрүү үй-бүлө ичинде көп боло баштады. Мунун өзү балдарды мектеп шартында эле үй-бүлөлүк турмушка активдүү катышууну тарбиялоону талап кылат. Мындай болбогон учурда балдар жашоо-турмуштан алыстоо менен аларда кайдыгерлик жана көңүл коштук пайда болот. Ар бир адамдын турмушунда биз катыша албаган көп нерселер бар. Бирок биз аны жасашыбыз керек. Алардын кээ бирөөлөрү сөзсүз керек, биз аны аргасыз аткарууга муктажбыз. Үй жыйноо, кир жуу, коммуналдык төлөмдөрдү төлөө ж.б. Биз бул нерселерди аткаруубуз милдеттүү болгон соң, демек, биз бул иштерге позитивдүү энергия сарпташыбыз керек. Аны канааттануу менен аткарып, жашообузду көңүлдүү кылышыбыз зарыл. Турмуш-тиричиликти ушул көз караштан кароо балдарда үй-бүлөлүк шартта жана мектепте жакшы калыптанат.

4-бөлүм: “Өз жөндөмдүүлүгүңдү ача бил”

Ар бир адам кайталангыс зат. Жаратылыш ар бир адамга белгилүү бир жөндөмдүүлүктү, сырларды тартуулаган. Ар бир адам-табияттын белеги. Ар бир адамдын өз ордун таба билүүсү жана кайталангыс экендигин сезе билүүсү абдан маанилүү жана ал ошол нерсени башкаларга бере билүүсү керек. Биз ар дайым дүйнөгө, чөйрөгө эмнени берсек, кайра ошону аларыбызды унутпашыбыз керек. Адам деген уникалдуу жана сырдуу түзүлүштүн маанисин билүү үчүн биз өзүбүзгө терең саякат жасоо менен өзүбүздүн ачкычыбызды жана жөндөмүбүздү ача билүүбүз керек. Биз балдарга жүрөгүң эмнени кааласа ошол нерсени аткарууга умтулуу керек экендигин үйрөтүшүбүз зарыл, бул анын жөндөмдүүлүгүнүн ачылышына жардам берет.

Өз мүмкүнчүлүгүңдү таба жана ача билсең – бул сен үчүн кайталангыс мүмкүнчүлүк, демек, жашооң кызыктуу, бай жана бактылуу болот. Жөндөмдүүлүктүн арты менен жашоо, өзүңдүн, үй-бүлөңдүн, жакындарыңдын, айлана-чөйрөңдүн бактылуу болушуна жол ачат. Күнүгө өзгөрүлүп турган азыркыдай татаал мезгилде көп адамдар өздөрүн жоготуп коюшат, бул жашоого эмнеге келгенин сезбей калышат. Үй-бүлөңүн, мектептин милдети балдардагы табият тартуулаган уникалдуу жөндөмдүүлүктүн ачылуусуна жардам берүү. Ар бирибиз өзүнчө талантпыз. Ар бирибизде кандайдыр бир белгисиз “терең генийлик” уникалдуу мүмкүнчүлүктөр, ачылбаган сырлар катылып жатат.

Биз балдарда ушул жөндөмдүүлүктөрдүн, мүмкүнчүлүктөрдүн ачылуусуна, жардам берүүгө милдеттүүбүз жана анын айлана-чөйрөдө ишке ашуусуна жоопкербиз. Адам өз жөндөмдүүлүгүн көрсөтпөсө, башкалар менен бөлүшпөсө акырындык менен өзүмчүл жана ачуулуу болуп, жашоосу көп учурда коркуу, алагды болуу менен бузулуп баштайт, адам жашоонун кубанычтарын сезбей калат, деградацияланат, ушинтип өзүн өзү жокко чыгарат. Көп учурда көпчүлүгүбүз мектептик жана ата-энелик тарбиянын арты менен өзүбүздүн ички дүйнөбүз менен байланышыбызды жокко чыгарып алабыз.

Өзүбүздүн тепкичтерибизде убара болуу менен 50 жылдай өткөн соң, ал тепкичтин биздин дубалга ылайык эмес экендигин байкайбыз. Ошондо гана биз жашообуздун пайдасыз өткөндүгүн байкайбыз. Өз жөндөмдүүлүгүңдү ача билбөө - бул деген турмушту көр тирилик менен өткөрүп өлүүгө барабар.

Жөндөмдүүлүктү кантип ачуу керек? Өзүбүздүн талантыбызды, катылган сырларыбызды ачуу үчүн канткенде аң сезимибизди, каалоолорубузду жана көнүмүш адаттарыбызды жогото алабыз? Айрыкча күнүмдүк шаблон болуп калган жүрүм-турумду кантип өзгөртөбүз? Бул “Өзүн өзү таануу” предметинде балдар кадам артынан кадам аркылуу жаңыча ойлонуу менен өздөрүн билүү менен эволюциялык жол менен ушул нерсеге жетүүнү үйрөнүшөт жана өздөрүн өзгөртө алышат.

5-бөлүм. «Багыт издөө. Багытка жетүү үчүн күрөш. Өз багытыңды кантип табуу керек?»

Багыт деген эмне? Михай Чиксентмихайи төмөнкүчө аныктама берет: “Багыт - баш-оту менен тиричиликке берилүү, калган бардык нерселердин арткы планга чегинүүсү, ушул процесстен канааттануу алуу абдан чоң болгондуктан, адамдар ушул иш менен алектенүү үчүн бардыгын төлөөгө макул болуусу”. Багытыңды баштан кечирүү деген эмне? М.В.Ломоносов атындагы МГУнун профессору, психология илимдеринин доктору Дмитрий Леонтьев төмөнкүчө жазат: “Бул адамдын толугу менен жумушка жуурулушуп кетүүсү, алектенүүсү, өзүнө убакыт таппай калуусу, чарчоонун ордуна дайыма жаңы энергиянын пайда болуусу”. Андан нары ал “багыт өзүнөн өзү келбейт, ал биздин ойлонулган аракеттерибизден жаралат, ал өзүбүздүн колубузда, кылган аракетинден ырахат алуу менен адамга энергия берүү активдүү жашоону пайда кылат”.

Дүйнө өзгөрдү, ал күндөн күнгө татаалдашып баратат, мына ушундай шарттар биздин балдарда четте кала албайт жана адамдар бул уникалдуу бири-бирине байланган абалда бул татаал маселелерди чогуу чечүүгө туура келет. Мындан кантип чыгуу керек? Бул бир гана шартта мүмкүн, эгерде адам бардык өзүндө болуп жаткан нерселерди аң-сезими аркылуу контролдоп жана ага жетүү үчүн бардык күч-аракетин, чыгармачылыгын жумшаса, конкреттүү милдеттерди чечүүгө көңүл бурса гана бул иш менен алектенүү кызыктуу жана кубанычтуу болуп калат. Мындай абалга жетүү менен адам алга жыла баштайт, жаратылыш жана айланасындагы адамдар менен гармонияда болуу менен бардык энергиясын жумшайт. Акыр аягына чейин өзүн өзү өстүрүп туруу жөндөмдүүлүгүн сактоо менен улам жаңы билимдерге ээ болот. “Кандай гана кыйынчылык жана тажатма иш болбосун алар андан рахат алат. Алар андан тажабайт жана алдыда кездешип туруучу кыйынчылыктарды жеңил кабыл алат жана жеңил чыгып кете алат. Эң негизгиси алар өз жашоосун өз күчү менен башкара алышат”.

Өз жашоосун башкара билүүгө кантип үйрөнүү керек?

Цивилизация адамдардын жеке каалоолорун өстүрүүгө жолтоо болуп турган убакта, адамдар замандын агымынан коргоосуз болуп турганда күнүмдүк жашоо агымы менен болууга жетишүүгө үйрөнүү керек. Ушундай шартта балдарды өз акыл-эсин контролдоого, акыл-эс гана эмес, чечкиндүүлүк, эрктүүлүк менен бул абалдан чыгууга үйрөтүү бул бөлүмдүн негизги милдети болуп саналат.

6-бөлүм. “Айлана чөйрө менен өз ара аракеттенише жана кызматташа билүү”

Биз билебиз, адамдардын сапаттуу жашоосуна төмөнкү эки фактор маанилүү таасир этет: жумушка болгон мамиле жана башка адамдарга болгон мамиле. Адамдар менен болгон мамиле биздин жашоону кызыктуу жана кубанычтуу кыла алат, тескерисинче, азаптуу да болушу мүмкүн, ошондуктан азыркы глобалдашкан жашоодо айлана-чөйрө менен мамиле кыла билүү чоң искусствону талап кылат.

Биз жалпы информациялык желеченин торундабыз, же болбосо информациялык ийнеде отурабыз. Системаны адам башкарбай эле, тескерисинче, адам ага байланып калды. Мындай шарттарда биз балдарды жашоо-турмуш пайда кылган чакырыктарды жөнөкөй кабыл алууга жана аны таанып-билүүгө андан чыгууга үйрөтүшүбүз керек.

Мындан тышкары ар кандай абалда балдар аң-сезимин башкара билүү мүмкүнчүлүктөрүн, жөндөмдүүлүктөрүн, же болбосо өзүн-өзү компьютер же смартфон менен алектенген абалда, мындай шарттан чыгып кетүү жолдорун үйрөтүү керек. Бул нерсе дагы аң-сезимибизге ар кандай жагымсыз ойлордун киришине тоскоолдук боло алат, бирок ал наркотик сыяктуу убактылуу гана, же болбосо убактылуу гана ар кандай ойлордон алаксытат. Адам баласы тынымсыз түрдө ден соолугу, үй-бүлөсү жана жеке турмушу жөнүндө ойлоно берүү адаты аң сезимде турат, ал биз менен кошо жашайт. Башкача айтканда, “көбүнесе бизди терең биологиялык импульстар башкаруу менен көп учурда адашканыбызды сезбей калабыз, жасап койгон нерселерибиз өзүбүзгө туурадай сезиле берет”.(И.Яллом). **Чындыгында мындай эмес.**

Ар бирибиздин дүйнөгө өз көз карашыбыз бар. Бул дүйнөнүн ар бир түсү, тагы бизге дайыма сезилип туруу менен белгилүү бир эмоция тартуулайт, ошол нерсени көбүнчө жакындарыбыздын, туугандарыбыздын, дос-тааныштарыбыздын, кесиптештерибиздин көздөрү менен карашыбыз керек. Мына ошондой болгондо гана биздин жашообуздагы көптөгөн түшүнбөөчүлүк, чала ой жүгүртүү, карама-каршылыктар биздин жашообузда болбойт. Мындай учурда биздин айлана тегерегибиздеги көп нерсе жакшы

жагына өзгөрөт. XVIII кылымда эле Артур Шопенгаэр төмөнкүчө жазган: “Биз адам баласынын бардык кем акылдыгына, көп ката кетирүүсүнө көнүп калганбыз, ушундай боло берет деп кабылдайбыз, анын ичинде өзүбүз да ошондойбуз, ошого макул болобуз, бирок ошол нерселерге ачууланып кабатырлануу менен ал нерселер бизге сырттан таңуулангандай сезиле берет” (И.Яллоу, 505-б.).

Дүйнө татаалдашууда жана улам жаңы пайда болгон аргасыздыктар менен күрөшүүдө адам баласы жана өлкөлөр ансайын тыгыз байланышта болуп кызматташуу керек. Мектепте, жумушта, үй-бүлөдө, дегеле ар кандай концессиядагы, кесиптеги, түстөгү ар кайсы жердеги адамдар өз ара тил табышып жашоосу бүгүнкү күндүн эң актуалдуу маселесине айланды. Жалгыз жарым бир да адам жана бир да мамлекет улам пайда болгон дүйнөнүн карама-каршылыктарына туруштук бере албайт. Дүйнө бардыгыбыздын жалпы үйүбүз болуп калды. Дүйнөдө болуп жаткан процесстерди анын жашоочуларынын көбү дагы деле сезе билишпейт. Дүйнөдө өзгөрүү ушунчалык көп болуп жаткандыктан адамдар аны байкабай деле калып жатышат. Азыркы учурдагы жана келечектеги өтө тез-тез өзгөрүүлөр- бул турмуш чындыгы. Мындай шартта балдарга ошондой абалдан чыгуу үчүн кызматташуунун жана мамиле кылуунун жолдорун үйрөтүү керек. Жана ошол XXI кылымдагы адамзаттын алдындагы кыйынчылыктарды кантип жеңип туруу керектигин үйрөтүү зарыл. Буга туруштук берүү үчүн эч качан өзүңдү бошондоптоо керек жана ар бир күндү жаратуучулукка арнашың керек.

7-бөлүм. “Менин колуман баары келет”

Адамдын колунан бардык нерсе келет. Ал табиятынан уникалдуу, чындыгында эле ошондой. Адам төрөлгөндө эле табият ага жөндөм, сыр, өзгөчөлүк тартуулайт. Бул сырлар, мүмкүнчүлүктөр, жөндөмдүүлүктөрдү адам жашоо мезгилинде өнүктүрүп отурат жана аң-сезимдүү бактылуулукка жетет, же өнүктүрө албайт, жыйынтыгында жашоосу жарым-жартылай гана жакшы болгонун, же пайдасыз кур бекер кеткенин өткөнүн сезет.

А чындыгында жашообузду жакшы болушу өз колубузда. Демек, жакшы да, жаман да өз колубузда жана бизден гана көз каранды. Ошондуктан ким жакшы жашайм десе, биринчи өзүн алдын ала талдай билүүсү керек. Жашоодогу бардык ийгиликтер өзүңдү сыйлоодон башталат. Ийгиликтин булактары ар кимибиздин ички дүйнөбүздө. Бизден эмне чыкса, кайра ал өзүбүзгө кайрылып келет. Эгер биздин сөзүбүздөн жана ишибизден негатив чыгып турса, демек, жашообуз да ошого окшош болот. Биз өз

жашообузду өзүбүз түзүүчүбүз. Биз кандай ой жүгүртсөк жана ойлонсок, демек, ошондой жашайбыз.

Аң сезим телону башкарып турат. Мындай болгон соң, маанай, оң эмоция тартуулоо менен ден соолуктун чың болушуна, ал эми негативдүү маанай ооруну пайда кылат. Бул турмуштук далилдер менен бекемделип жүргөн айныгыс факт. Жашоо бул бумеранг: эгерде кимдир бирөөгө туура эмес мамиле кылсаң, ал кайра эле ошондой же башка формада өзүңө кайрылып келет. Дүйнөнүн өзү күзгү сыяктуу- “Кандай кыйкырсаң, ошондой жооп аласың”. Тилекке каршы, биз бул жөнүндө ойлонбойбуз, көп учурда тагдырыбыз ушундай деп кабылдай беребиз.

Адам эмнени тандаса, ошону алат. Эгерде биз өз тагдырыбыздын кайталангыстыгын сезсек, анда жашообуз сууга эркин коё берилген кораблге окшош. Эгерде биз өз тагдырыбызды башкарууну өз колубузга ала алсак, анда көптөгөн кокустуктар өз маанисин жоготот. Ошондуктан биз балдарыбыз өз тагдырын өз көз карашы менен башкарууга үйрөтүүбүз керек. Эгер кимдир бирөө тагдыры күн мурунтан ушундай аныкталган деп ага моюн сунса, анда анын жашоосу ошондой эле болот. Ал эми ким өз тагдырын өзү башкарууну өз колуна алса, анын жашоосу ал каалагандай болот. Мына мектеп системасындагы билим берүүдө ушул багытта ойлонуу керек. Эгерде биз балдардын көңүлүн ушуга бура алсак, анда алар турмуштан туура орун-очок алышып, бактылуу боло алышат.

Азыркы билим берүү адамды көбүнчө өз жашоосунан алыстатып жаткандай. Ал көп учурда сырткы материалдык стимулдарга багытталуу менен адамдын личносттук сапатына байланыштуу болууда. Мектеп көп учурда балдарды окшош жана бирдей болгон чоң механизмдин винтиктерине окшош тарбиялады. Бизди да ушундай тарбиялаган жана ал дале уланууда. Бул мезгилдин агымынын закондоруна карама-каршы келет.

Биз баягы эле инерция менен балдардын мээсине “бардык адамдар бирдей” деген догматикалык ураанды сиңирүү менен азыркы коомдогу өзгөрүүлөрдү кабыл ала албай жатабыз. Мезгил (дүйнө, заман) өзгөргөн. Баалуулуктар, багыттар да өзгөргөн. Биздин балдар, 21-кылымдын балдары-алар биз эмес. Булар таптакыр башка балдар, алардын каалоолору, баалуулуктары башкача, алар дүйнөгө бизге караганда кененирээк көз карашта карашат. Алардан адамдын тагдыры көз каранды.

Мындай шартта алардын потенциалдык мүмкүнчүлүктөрүн көрсөтүү менен өздөрүн өздөрү өстүрүү менен максаттарына жетүүчү керектүү инструменттер менен камсыздообуз керек, XXI кылымда керектүү

көндүмдөрдү калыптандыруубуз керек - мына билим берүүнүн негизги милдети.

Добаев К. Д., п.и.д., профессор
КББАнын педагогика илими жана кесиптик билим
берүү борборунун директору
kdobaev@yandex.ru